

Jorge Luis Prats (52) had misschien een wereldberoemde pianist kunnen worden. Maar hij woonde in Cuba en verdween uit het zicht. Pas nu komt hij voor het eerst spelen in Amsterdam. Door **Roland de Beer**

‘Ik hield van de muziek en heb mijn prijs betaald’

Het scheelde niet veel of de pianistcarrière van Jorge Luis Prats vond een vroegtijdig einde in het Cubaanse suikerriet waar hij vanaf zijn 14de tewerk werd gesteld voor een aantal maanden per jaar. De machete die Prats' linkerduim en linkerhand voorgoed van elkaar leek te scheiden, schoot rottig uit omdat het lemmet aan de botte kant was, denkt hij achteraf.

‘Maar’, zegt Prats zonder ironie, ‘de zorg op Cuba is de beste ter wereld.’ Prats doet voor hoe hij de duim met zijn rechterhand op zijn plaats hield en zo de weg aflegde naar de dichtstbijzijnde dorpsdokter. Die liet de patiënt zelf een pees en een schaar vasthouden, terwijl hij de flarden aan elkaar naaide. Naast de duim tonen ook andere vingers van Jorge Luis Prats littekens en bulten. ‘Ja, ik vergat wel eens een handschoen aan te trekken. Een breuk meegerekend, heb ik vijf keer zo'n verwonding opgelopen.’

‘Ik neem graag risico's’, zegt Prats, terwijl hij vanachter een Yamaha-studievleugel een pianistische vertaling laat horen van Spaans hakkengeroffel (rappe, oersterk knallende linkerhand). Hij doet voor hoe zacht gitaargetokkel het subtielst wordt gesuggereerd op de piano (‘géén zwemmerig gedoe met het rechterpedaal’), en demonestreert het verschil tussen flamenco-achtige ‘oi oi’-zangerigheid op de piano, recht voor z'n raap, tegenover andere soorten van zangerigheid op het klavier.

Kortom, Prats' opvatting van *Goyescas*, een reeks pianostukken waarin de componist Enrique Granados indrukken heeft neergelegd van oud-Madrielse buurttaferelen, staat ver af van de veel poezeliger pianistiek die bijvoorbeeld Alicia de Larrocha, een groot Granados-vertolker uit het nabije verleden, heeft toegepast op die taferelen.

In het halfduister van een geblindeerde huiskamer in een buitenwijk van Miami neemt Prats zijn bevindingen door met hulp van microfoons en een iMac. Uren achtereen controleert hij zijn muzikale boodschap. ‘Sommige details onthulden zich pas toen ik de piano liet staan, en ze op de gitaar van mijn broer Jaime ging uitproberen’, zegt hij bij een teug krachtig gesuikerde Cubaanse koffie.

Behalve de gitaar zijn ook het huis en de omringende tuin in Miami het eigendom van Jaime, Prats' jongere broer. Die zit in de computers. Hij week jaren geleden uit, via Colombia. Jorge Luis is bij hem ingetrokken, net als hun 72-jarige moeder uit Havana. Een vreemde uitstulping aan Prats' linkerhand verwijst naar de laatste kwetsuur die hij in het Cubaanse suikerriet opliep. Het incident had plaats in 1977. De muus van zijn hand was nog gehavend en pijnlijk gezwollen, toen Prats zich, twintig jaar oud, in Parijs bij de balie meldde van het internationale Concours Marguérite Long in Parijs.

Hij liet er 33 kandidaten achter zich, onder wie een stoet Russen en Aziaten, en de later wereldberoemd geworden Joegoslaaf Ivo Pogorelich. Behalve de hoofdprijs sleepte de onbekende man uit Havana alle extra prijzen in de wacht die er in de Parijse Salle Gaveaux te vergeven waren. Waarna een Cubaanse official het prijzengeld incasseerde, en Jorge Luis Prats weer op het vliegtuig werd gezet naar Havana. Naar de rietkap of andere vormen van vervangende dienstplicht hoefde hij niet meer terug.

Volgende week maakt Prats, 52 inmiddels, zijn Amsterdamse debuut in de serie Meesterpianisten in het Concertgebouw. Een ‘verlaat debut’, erkent het organiserende impresariaat. Het heeft een ‘groot colorist onder de pianisten’ binnengehaald, ‘om onverklaarbare redenen uit het zicht verdwenen’. De impresario, Riaskoff, werd gegrepen door een in Florida gemaakte Prats-dvd die een zekere mevrouw Brodsky, een pianofestivaldame in Miami, hem vorig jaar opstuurde. ‘Wij stonden verstedl’.

Prats, die voor de Amsterdamse Grote Zaal de *Goyescas* van Granados en de cyclus *Gaspard de la nuit* van Maurice Ravel op zijn programma heeft, gaf tot voor kort nog pianoles op een dorpschool in de Noord-Spaanse provincie Galicië. Hij streek er in 2002 neer, en kreeg er zijn Cubaanse nationaliteit verwisseld voor de Spaanse. Prats' concertcarrière was, afgezien van incidentele optredens in Spanje en Mexico, tot bijna nul gereduceerd.

Biografische notities die concert- en plaatliehebbers over Prats te lezen krijgen, zullen gesteld zijn in keurige bewoordingen, opge-

rokkostuum. Geboren in Camaguey (even buiten Havana). Hogeschool voor de Kunsten. Winnar Parijs. Leerling geweest van Rudolf Kerer in Moskou, Paul Badura-Skoda in Wenen, Magda Tagliaferro in Parijs. Plaatopnamen, onder meer bij Deutsche Grammophon. Optredens met orkesten in Londen, New York, Dallas, Mexico, Bogotá. Tournees door Noord- en Zuid-Amerika, Azië. Prijzen. Jurylid in Santander. Gastdocent in Bogotá, in Toronto.

Achter het proza gaat een getroebleerde carrière schuil, en een zacht gezegd dubbelzinnige verhouding met de culturele autoriteiten in het Cuba van Castro. Prats werd er gelauwerd met de hoogste muziekprijs, de Premio Nacional de Musica, maar was in Cuba zelden of nooit op de radio. Hij kreeg als enige Cubaanse pianist sinds de Revolutie een uitreisvisum voor optredens in New York en Dallas. Legio andere concertuitnodigingen uit Europa en de VS verdwenen in Cubaanse bureauladen, of werden bij hem weggehouden tot ze passé waren.

Hetzelfde gebeurde met aanbiedingen van buitenlandse universiteiten voor beurzen en stages. Prats was twaalf jaar lang artistiek leider van het Orquestra Nacional in Havana. Maar hij kreeg dertig jaar lang geen kans in Cuba een plaat te maken. ‘Ik begon te vergeten dat ik een pianist ben.’

Wat ging er mis? Prats zegt dat hij er nog steeds naar gist. ‘Ik heb nooit aan politiek willen meedoen. Ik heb nooit het spel gespeeld of anderen het leven zuur gemaakt. Zoiets zal het zijn. Dat kan een tijdje goed gaan, maar dan toont de politiek zijn dubbele gezicht.’

‘Ik voel me ontheemd’, zegt hij, als hij de tuin van zijn broer laat zien en de blinde muren van de huizen die eraan grenzen. ‘Hier heerst in wijde omtrek de rust van het graf.’

Aan de rand van het geschoren gras staan een bananenboom en een kokospalm, en, alsof Prats in een migrantenverhaal van Gabriel García Márquez is gaan wonen, een plant met trompetvormige bloemen waarvan hij de naam niet kent, maar die door Colombianen mysterieuze krachten toegedicht. Jaimes vrouw wist hem als stekje door de douane te krijgen. ‘Pas op voor Colombiaanse

Jorge Luis Prats: ‘Op het gebied dat ik beheers, ben ik strijdbaar. Voor de rest ben ik weinig waard.’

taxichauffeurs die het poeder van deze gedroogde bloemen naar je toe wapperen uit een boek’, zegt Prats. ‘Je verliest je wil en doet alles wat een ander je opdraagt. Weg is je geld, en pas na drie dagen weet je weer waar je bent.’

Hij prijst zich gelukkig met zijn behoefte aan Cubaanse koffie. Nooit zal hij wakker kunnen worden zonder een paar stevige bakjes. En zo heeft hij elke ochtend een excuus om naar de shopping mall te rijden, waar een bakkerij toont de politiek zijn dubbele gezicht.

De buitenwijk staat op ingeklonken moerasgrond, zoals bijna heel Florida. Een verrassing als in de zuidelijke buurt Little Venice, waar onlangs een zes meter lange alligator bezit nam van een woonkeuken, zou Prats waarderen. ‘Die beesten smaken uitstekend, dat weet elke Cubaan.’

Prats was drie toen de revolutie uitbrak. De eerste piano die hij zag, stond bij de bureu. ‘Wij waren

arm.’ Op zijn zesde mocht hij op les en kreeg hij zelf een oud pianootje. Het was het jaar waarin zijn vader stierf, na het knaapje te hebben opgedragen voortaan voor zijn moeder en de rest van zijn familie te zorgen. Jorge Luis deed het ‘met de middelen die ik had’, beginnend op z'n achtste met een organistenbaantje in de kerk op de hoek.

Op Cuba, vermaard om zijn oeroude Chevrolets en DeSoto's, stikt het ook van de oude Steinways, zegt Prats. ‘In mijn huis in Havana – ik heb gehoord dat alles er nog staat, alsof ik nooit ben weggevoerd – bevinden zich nog vijfduizend grammofoonplaten en veertien piano's. Waaronder vier Steinwayvleugels. Allemaal cadeau gekregen, van mensen die vonden dat ik dat niet mocht weigeren.

‘De traditie in Havana is rijk. Kleiber dirigeerde er in de jaren dertig. Rachmaninov was er, Stokowski, Toscanini. Von Karajan ook nog, vroeg in de jaren vijftig. Toen dat afliep, bleef toch de herinnering, de kennis.’

Prats had geluk met zijn Cubaanse pianodocenten. Had les van César Pérez Sentenat, ooit leerling van Vainberg in Moskou. ‘En ik

zat bij Margot Rojas, die een leerling is geweest van de Lisztleerling Constant Lambert.’

Jan en alleman waren tegen, toen hij er in 1977 over dacht een visum aan te vragen voor het concours in Parijs. Autoriteiten: tegen. Ook tegen (zeer Cubaans): een leeraar van wie hij helemaal geen les had, maar die zich er wel mee bemoeide. ‘Die was er zelf twee jaar eerder uitgevlogen op dat concours.’

Ook heel Cubaans: de moeder van een medestudente, werkzaam op het ministerie van Cultuur, regelde het visum, op voorwaarde dat Prats tegen niemand zou zeggen dat hij naar Parijs ging. De grote pianonestor Señor Rodrigues Cardenas wist vlak voor zijn ver-

‘Ik begon te vergeten dat ik een pianist ben.’

trek nog een half uur voor hem uit te trekken en gaf hem tips mee. ‘Ga niet op de snelle technische toer. Zet géén daverend akkoord meer aan het eind van Chopins Sonate met de treurmars. De dood is daar allang ingetreden.’

Het was Prats' eerste trip buiten Cuba. Hij kreeg voor acht dagen nul Franse franc mee, maar kon zijn honger nu en dan stillen met koffie en crackertjes die voor kandidaten klaarstonden voor ze opmoesten. Ivo Pogorelich, een musicus voorzien van een onallegaags ego, werd zijn kamergenoot. ‘Ik zag hem met genoeg weer vertrekken.’

Piano studeren tijdens het concours zat er voor Prats niet in, omdat voor studie aan de vleugels moest worden betaald. Alleen bij een nieuwe ronde kon hij bij een klavier terecht voor een korte warming-up. Het was een regenachtige zomer in Parijs, voor Caribische begrippen ‘ijskoud’. Zijn vingers waren ‘traag, verkleumd’.

Misschien wel zo goed, afgezet tegen de toonmitrailades van dozijnen spectaculaire concourstijgers, denkt hij achteraf. ‘Mijn gedwongen bedachtzaamheid moet hebben geholpen, samen met mijn *innocence*.’ In de jury zaten Magda Tagliaferro en Paul Badura-Skoda. Hij zou later les bij hen nemen.

Niet zonder strubbelingen, want met visa naar Europa ging het vaak ‘extreem moeilijk’. ‘Autoriteiten hebben de neiging het omgekeerde te doen van wat ze moeten doen. Nu ik weg ben uit Cuba, is daar voor het eerst een plaat van mij uitgebracht.’

In Mexico nam hij intussen alle vier de pianoconcerten van Rachmaninov op. In Colombia kon hij zich zelfs een eigen huis veroorloven – na strubbelingen van weer andere aard. De eerste keer dat hij voor een optreden naar Medellín toog, toen verscheurd door cocaïneoorlogen en ondergronds bestierd door de drugsbaron Escobar, werd hem aangeraden kidnappevaar te omzeilen, en geen hotel te nemen maar bij een gastgezin te logeren. ‘De volgende ochtend loop ik naar buiten en zie twee motorrijders vlak voor mijn neus zes mensen doodschieten.’

De dirigent met wiens orkest hij in die avond het *Derde Pianoconcert* van Prokofjev zou uitvoeren, kreeg het dreigement dat hij Medellín

binnen twee dagen moest verlaten. Het dreigement werd herhaald op de avond van het concert. ‘Als je weg wilt, moet je nu gaan’, zei de dirigent tegen Prats. Prats bleef. De dirigent bleef. Daags daarop bleken alvast twee anderen in diens plaats vermoord.

‘Op het gebied dat ik beheers, ben ik strijdbaar’, zegt Prats. ‘Voor de rest ben ik weinig waard. Ik heb geen enkel diploma, want vakken als economie en politiek heb ik nooit willen volgen. Ik vind, je speelt je muziek of je wordt een specialist in de wereld van het kwaad. Ik hield van de muziek en heb mijn prijs betaald. Ik heb de grenzen van de roem leren kennen.’

Het was soms ‘als bij Kafka’: studio-opnamen werden plotseling afgebroken wegens ‘kapotte apparatuur’, of gewist omdat er een ‘foute noot’ zou zijn gespeeld (Prats: ‘Ik speel geen foute noten’). Tot zijn vrienden in Havana mocht hij niettemin Leo Brouwer rekenen, de Cubaanse componist en organisator en meester gitarist. Hoog genoteerd als promotor en favoriet van het systeem. Toen Brouwer in 1990 naar Córdoba vertrok, kreeg Prats Brouwers bijbaan als artistiek leider van het Nationaal orkest.

Prats bleef er twaalf jaar, tot hij in zijn computer een mailtje vond met de spreuk ‘Als je nog steeds doet wat je deed, zul je nog steeds krijgen wat je kreeg’. ‘Albert Einstein’, zegt Prats. En nu moet hij om de zoveel tijd sproeten lopen bij US Immigration, vreemdelingendienst van een land dat hem vaak tevergeefs uitnodigde.

Een uur rijden bij hem vandaan ligt de wijk Little Havana, navel van de twee miljoen zielen tellende Cubaanse gemeenschap in Miami. Op het trottoir van de 8ste Straat of *Calle Ocho* ligt een *walk of fame* van Cubaanse sterren van het lichte lied (Prats: ‘Ik ken ze allemaal, en zij kennen mij’). Daarachter een parkje waar je de hele dag domino mag spelen, mits je ouder dan 55 bent en geen onduidelijke pakketjes bij je hebt. Prats (52): ‘Die lui die daar zitten, die hebben voor elk probleem een oplossing’. ■

Jorge Luis Prats met werk van Granados, Ravel, Villa-Lobos en Fariñas. Amsterdam, Concertgebouw, 2/11. Prats op dvd met Ravel, Skrjabin e.a.: www.via.com.